

Amberg Eszter

A Nyilvános könyvtárak jegyzékének, valamint a költségvetési szervek jogállásának és gazdálkodásának 2011. évi változásairól

A megyei könyvtárak fenntartóváltása

A 2011. év második felében számos, a könyvtárakat érintő jogszabályváltozás következett be, amelyek közül most a témánk szempontjából legfontosabbakat emelem ki. 2011. november 26-án lépett hatályba a megyei önkormányzatok konszolidációjáról, a megyei önkormányzati intézmények és a Fővárosi Önkormányzat egyes egészségügyi intézményeinek átvételéről szóló *2011. évi CLIV. törvény*. Ennek értelmében *2012. január 1-jétől az állam vette át a megyei önkormányzat fenntartásában lévő egészségügyi, oktatási, szociális, ifjúságvédelmi, közművelődési intézményeket és közgyűjteményeket, így a megyei könyvtárakat is*. Ezt tükrözi vissza a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL tv. (továbbiakban: Kulturális tv.) 64. § (4) bekezdése, miszerint a *megyei könyvtár költségvetési szerv, fenntartása az állam feladata*. A megyei könyvtár nyilvános könyvtár.

E jogszabályváltozás sajnálatos következménye, hogy mivel a helyi önkormányzatok könyvtári és közművelődési érdekeltségnövelő támogatásáról szóló 4/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet hatálya azokra a helyi önkormányzatokra terjed ki, amelyek nyilvános könyvtárakat tartanak fenn, illetve a nyilvános könyvtári szolgáltatásokat megrendelés vagy társulás útján biztosítják, ezért 2012-től a *megyei önkormányzatok nem jogosultak* a támogatás igénylésére, hiszen a megyei könyvtárakat 2012. január 1-jétől már az állam tartja fenn.

A Kulturális tv. 64. § (5) bek. értelmében, amennyiben a megyei könyvtár székhelyén a települési könyvtári feladatokat is a megyei könyvtár látja el megállapodás alapján, a székhely szerinti önkormányzat és az állam köteles a könyvtár működtetéséhez szükséges támogatást együttesen biztosítani. Tehát a megyei–városi könyvtárak esetében, amelyek fenntartásához a megyeszékhely város önkormányzata hozzájárulást biztosított, a székhely város önkormányzata *igényelheti az érdekeltségnövelő támogatást*, mégpedig a városi önkormányzat támogatásának arányában. Az önkormányzat az érdekeltségnövelő támogatást köteles a megyei–városi könyvtár állománygyarapítására fordítani. Az állam által átvett 16 megyei

könyvtár közül¹ 10 esetében ez jelentős veszteséget jelentett az állománygyarapításra fordítható források nagyságában, hiszen ők idén elesnek a könyvtári érdekeltségnövelő támogatástól. A támogatás összege az összes megyei könyvtárban az állománygyarapításuk harmadát, negyedét tette ki. Arról nem is beszélve, hogy így azok a kistelepülések is elesnek a könyvtári érdekeltségnövelő támogatástól, amelyek helyett korábban, a megállapodás értelmében az a 10 megyei könyvtár igényelte a támogatást, amelyek idén nem tudtak pályázni.

Az új államháztartási törvény és végrehajtási rendelete

2012. január 1-jén lépett hatályba a *2011. évi CXCV. tv.*, vagyis az új államháztartási törvény, amelynek 7–11. §-ai tartalmazzák a költségvetési szervek jogállásáról szóló rendelkezéseket. Az **alapító okirat tartalmi kellékei** az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló **368/2011. Korm. rendeletbe kerültek**, az 5. § (1) bek. értelmében az alapító okirat tartalmazza a költségvetési szerv

- a) nevét, székhelyét, esetleges telephelyeit,
- b) az alapításáról rendelkező jogszabály teljes megjelölését, ha az alapításról jogszabály rendelkezett,
- c) közfeladatát és alaptevékenységét az államháztartás szakfeladatrendje szerinti bontásban, államháztartási szakágazati besorolását,
- d) illetékességét, működési körét,
- e) irányító szervének nevét, székhelyét,
- f) gazdálkodási besorolását,
- g) vezetőjének megbízási rendjét,
- h) foglalkoztatottjaira vonatkozó foglalkoztatási jogviszonyok megjelölését.

Az 5. § (2) bek. szerint az alapító okirat – az (1) bekezdésben foglaltakon túl – az alábbiak fennállása esetén tartalmazza a költségvetési szerv

- a) jogelődjének megnevezését, székhelyét,
- b) vállalkozási tevékenysége felső határát a módosított kiadási előirányzatok arányában,
- c) megszűnésének időpontját vagy pontos feltételét, ha határozott időre vagy bizonyos feltétel bekövetkeztéig hozzák létre.

Ezenkívül, ha az alapítói jogok és az irányítási jogok gyakorlására jogosult személye eltér, az alapító okiratban mindkettőt meg kell jelölni. Ha a költségvetési szervnek felügyeleti szerve van, ezt kell felügyeleti szerv elnevezéssel megjelölni az alapító okiratban.

Végül az alapító okirat módosítása esetén el kell készíteni és a módosító okirathoz csatolni az *egységes szerkezetbe foglalt alapító okiratot* is.

A Nyilvános könyvtárak jegyzékének 2011. évi változása

2011-ben négyszer kellett módosítani a Nyilvános könyvtári jegyzéket², amelyre összesen 5 új könyvtár kérte felvételét, végül 3 könyvtár, vagyis a jelentkezők 60

százaléka került fel ténylegesen. A három, jegyzékre felkerült könyvtár alaptevékenység szerinti megoszlása: községi könyvtár 1, szakkönyvtár 2 (36. jegyzék). Itt szeretném megjegyezni, hogy a 36. jegyzékre jelentkező és felvett községi könyvtár, a következő, 37. jegyzékről kérte törlését, mivel az önkormányzat mégis inkább úgy döntött, hogy 2012. január 1-jétől a könyvtári ellátást mozgókönyvtári szolgáltatás útján biztosítja.

A 2010. év végi állapothoz képest³ 1181-ről 1112-re csökkent a nyilvános könyvtárak száma. Egyrészt az említett 3 könyvtárat felvettük a jegyzékre, másrészt a 33. jegyzékről 31, a 34. jegyzékről 15, a 35. jegyzékről 14, a 36. jegyzékről 12 könyvtárat, azaz összesen 72 könyvtárat töröltünk az önkormányzatok, illetve a fenntartók kérésére vagy a szakfelügyeleti jelentések alapján. Mindazonáltal megállapítható, hogy 2009 óta az előző évekhez képest lényegesen kevesebb könyvtárat töröltünk a jegyzékről.⁴

Sok esetben a könyvtár törlését azért kellett elindítani, mert a jegyzék revíziója során bekértük az alapító okiratát, és akkor derült ki, hogy nincs is okirata, mivel szakfeladaton működtetik a könyvtárat már évek óta. A Kulturális tv. 64. §-a szerint a települési könyvtári ellátás a települési önkormányzatok kötelező feladata. Ezt a feladatot az önkormányzatok nyilvános könyvtár fenntartással teljesíthetik, vagy lakosaik számára megrendelik ezt a szolgáltatást egy nyilvános könyvtártól.

Amennyiben a képviselő-testület úgy dönt, hogy települési könyvtárat tart fenn, akkor az államháztartási törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. Korm. rendelet 5. §-a alapján el kell készíteniük az intézmény alapító okiratát, és 13. §-a alapján a szervezeti és működési szabályzatát.

Tehát ha a települési önkormányzat vállalkozik könyvtár fenntartására, akkor könyvtárat **költségvetési szervként vagy költségvetési egységként** (más költségvetési intézmény, például polgármesteri hivatal szervezeti egységeként) működtetheti. A könyvtár feladatait pedig a Kulturális tv.-ben foglaltak alapján kell megfogalmazni. Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy jogilag akkor látjuk biztosítottnak a könyvtár folyamatos működését, ha a könyvtár részére ténylegesen megállapítanak a tevékenysége és gazdálkodása keretétül szolgáló részleírányzatokat.

Ha a települési önkormányzat szakfeladatként gondoskodik a nyilvános könyvtári ellátásról, a polgármesteri hivatal költségvetésében a dokumentum-beszerzésre elkülönített keret általában nemcsak a könyvtári állománygyarapítást szolgálja, hanem a hivatal egyéb beszerzéseit is. A feladat ellátása ebben a formában nélkülözi az intézményi kereteket; tulajdonképpen a könyvtár szolgáltató helyként való működtetéséről van szó.

Mint fentebb említettem, szakfeladaton nem, de például a polgármesteri hivatal szervezeti egységeként működtethető a könyvtár, s így a Nyilvános könyvtárak jegyzékében is szerepelhet. Amennyiben Önök a jövőben a Polgármesteri Hivatal szervezeti egységeként tartanak fenn a könyvtárat, úgy *egyrészt*, mivel a költségvetési szerv szervezeti és működési rendjét a Polgármesteri Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzata, illetve a Polgármesteri Hivatal Ügyrendje határozza meg, *a hivatal szmsz-ét, illetve ügyrendjét* kell a könyvtárral kibővíteni, majd egy **hitelesített** példányt beküldeni a Könyvtári Intézetbe. *Másrészt* el kell készíteni *a települési könyvtár szervezeti és működési szabályzatát is, annak mellékleteivel együtt*, és ebből is egy **hitelesített** példányt be kell küldeni a Könyvtári Intézetbe.

Összefoglalva, azon települési önkormányzatok számára, amelyek nem tudnak nyilvános könyvtárat önállóan működő intézményi formában fenntartani, a megoldást a szolgáltatás megrendelése, vagy költségvetési szerveik átalakítása jelenti. Szakfeladaton működtetett könyvtár nem szerepelhet és a jövőben sem vehető fel a Nyilvános könyvtárak jegyzékére.

**A nyilvános könyvtárak jegyzéke
2002–2011**

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011. április, június, szeptember	2011. december	2011. főrítés	2002-2011 összesen
Megyei könyvtári feladatok ellátása	19												19
Városi könyvtári feladatok ellátása	219	5			2		-1		1			-1	225
Városi és országos szakkönyvtári feladatok ellátása	1												1
Városi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	42	-11	1					-1					31
Községi könyvtári feladatok ellátása	1132	37	26	-14	-116	-323	-161	-57	-34		1	-43	448
Községi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	455	27	24	-1	-42	-99	-83	-24	-19			-28	210
Nemzeti könyvtári feladatok ellátása	1												1
Nemzeti gyűjtőkörű és egyetemi könyvtári feladatok ellátása	1												1
Digitális könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1												1
Országos szakkönyvtári feladatok ellátása	11			-1			1						11
Szakkönyvtári feladatok ellátása	26	4	11	7	3	-1	6	5	1		2	-1	63
Egyetemi könyvtári feladatok ellátása	30			-1	1		-1						29
Főiskolai könyvtári feladatok ellátása	35	-3	1	1		1	4	-1				-1	38
Egyházi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	14	2					1	-1					16
Egyházi és iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	2												2
Iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1		1										2
Munkahelyi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	16	-1					-5						10
Munkahelyi és városi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	5		1		1	-1	-2						4
ÖSSZESEN	2011	60	65	-9	-151	-428	-236	-78	-53	0	3	-72	1112

Az idei és a tavalyi táblázat adatait összevetve megállapítható, hogy továbbra is csökken a községi (és iskolai) könyvtárak száma, de e 10-13 százalékos, mérséklődött csökkenés voltaképp ismét emelkedő tendenciát mutat a 2010. évhez képest.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy 2011-ben ismét két múzeumi könyvtár, nevezetesen a Ludwig Múzeum–Kortárs Művészeti Múzeum Könyvtára és a Néprajzi Múzeum Könyvtára is kitarta kapuit a nagyközönség számára.

A 2011-ben a jegyzékről elutasított két könyvtárból egy szakkönyvtár és egy községi könyvtár volt. Az elutasítás oka a szakkönyvtár esetében az volt, hogy a beküldött Szervezeti és Működési Szabályzat és a Könyvtárhasználati Szabályzat is nagyon szűkszavú és hiányos volt. A községi könyvtár pedig valójában kettős funkciójú könyvtár volt, amelynek alapító okiratában sehol sem hivatkoztak a Kulturális tv.-re. Ezt mindenképpen pótolni kell, hiszen Magyarországon e törvény alapján működnek a könyvtárak (és a művelődési házak), ebben rögzítették a jogalkotók – többek között – a magyarországi könyvtári ellátás alapelveit. Így az alapító okirat elkészítésénél nem hagyhatók figyelmen kívül a Kulturális tv.-ben megfogalmazottak. Bár a KSH, a TEAOR és a szakfeladatrendről és az államháztartási szakágazati rendről szóló 56/2011. NGM rendelet szerinti besorolás is fontos, de az állami feladatként ellátandó szakmai alaptevékenység körébe tartozó feladatokat – a települési könyvtár esetében – a *Kulturális tv. 55 és 65. §-a határozza meg*, ezért indokolt a különböző feladatokat részletesen is felsorolni az alapító okiratban. Amennyiben intézményük a Kulturális tv.-ben felsorolt összes feladatot ellátja, úgy elég csak hivatkozni a fenti két paragrafusra.

A köztársasági elnök 2011-ben egy nagyközönségnek sem adományozott városi címet. Év végéig az alábbi táblázatban szereplő települések közül sajnos, egyetlen önkormányzat sem küldte be a Könyvtári Intézetbe a hitelesített, módosított alapító okiratot. A városi könyvtárak közül egyet pedig a 2012. évi első jegyzékről töröltünk, mivel szakfeladaton működik.

**Városi címet kapott települések,
amelyek módosított alapító okiratát továbbra is várjuk⁵**

Megye	2004	2008	2009
Bács-Kiskun		Hajós	
Borsod-Abaúj-Zemplén			Sajóbáony
Pest	Örkény		
Szabolcs-Szatmár-Bereg			Vaja
Tolna			Gyömk

JEGYZETEK

1 Csongrád, Heves és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a megyei könyvtárat továbbra is a megyei jogú város önkormányzata tartja fenn.

- 2 Hivatalos Értesítő, 2011. 26. sz. 5182–5187. p.; Hivatalos Értesítő, 2011. 38. sz. 7596–7599. p.; Hivatalos Értesítő, 2011. 49. sz. 9530–9533. p.; Hivatalos Értesítő, 2011. 59. sz. 11135–11138. p.
- 3 Vö.: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2011. 4. sz. 5. p.
- 4 2005-ben 71, 2006-ban 165, 2007-ben 439, 2008-ban 256, 2009-ben 86, 2012-ben 59 könyvtárat töröltünk a jegyzékről.
- 5 2006-ban, 2010-ben és 2011-ben egyetlen nagyközség sem kapott városi címet, a 2007-es városok nyilvános könyvtárainak hitelesített, módosított alapító okirata pedig maradéktalanul beérkezett a Könyvtári Intézetbe.

KITÜNTETÉS MÁRCIUS 15-e ALKALMÁBÓL

**Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter
és Szócs Géza kultúráért felelős államtitkár**

BÁNFFY MIKLÓS-DÍJAT adott át

**Farkasné Gellért Erzsébetnek,
a Debreceni Városi Könyvtár igazgatójának
a kultúra és a közművelődés érdekében hosszú
időn át végzett kiemelkedő munkájáért.**

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!